

นโยบายและแผนพัฒนาบุคลากรชั้นนำ ของประเทศญี่ปุ่น ผ่านโครงการ SEND PROGRAM

ศิริวรรณ มุณินทรวงศ์

บทคัดย่อ

โลกได้ก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นยุคแห่งเทคโนโลยีสารสนเทศและการแข่งขันที่ไร้พรมแดน กระแสของโลกทำให้การแข่งขันทางธุรกิจทวีความรุนแรง ทิศทางการลงทุนและตลาดทางการค้าเปลี่ยนแปลงสู่ภูมิภาคเอเชีย ทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพทันกับกระแสของโลกกำลังเป็นที่ต้องการของทุกประเทศ ญี่ปุ่นตระหนักดีถึงความจริงดังกล่าว จึงเร่งสร้างบุคลากรชั้นนำที่สามารถตอบสนองความต้องการของโลกยุคใหม่ ด้วยการปฏิรูปการศึกษาในระดับอุดมศึกษาให้มีความเป็นสากล เน้นการประสานความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยชั้นนำในต่างประเทศโดยเฉพาะในประเทศอาเซียน รับนักศึกษาต่างชาติที่มีความสามารถเข้าศึกษาในประเทศญี่ปุ่นและส่งนักศึกษาญี่ปุ่นไปศึกษาในมหาวิทยาลัยชั้นนำในต่างประเทศ บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลยุทธ์ในการพัฒนาบุคลากรชั้นนำของประเทศญี่ปุ่นผ่านนโยบายทางการศึกษาโดยมีโครงการ SEND PROGRAM เป็นกรณีศึกษา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าข้อมูลดังกล่าวจะเป็นประโยชน์กับผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งไทยและญี่ปุ่น และสามารถนำไปปรับปรุงการทำงานเพื่อพัฒนาบุคลากรของตนต่อไป โครงสร้างของบทความมีดังนี้ 1 ภาพรวมเกี่ยวกับนโยบายและแผนปฏิบัติการเพื่อการพัฒนาบุคลากรชั้นนำของประเทศญี่ปุ่นด้วยกลยุทธ์การส่งนักศึกษาญี่ปุ่นและรับนักศึกษาต่างชาติแบบมุ่งเป้า 2 ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของโครงการภายใต้นโยบายดังกล่าว โดยมีโครงการ SEND PROGRAM เป็นกรณีศึกษา 3 สรุปผลและข้อเสนอแนะ

คำ

สำคัญ

SEND PROGRAM, การพัฒนาบุคลากรชั้นนำของประเทศญี่ปุ่น, นโยบายปฏิรูปการศึกษา, นักศึกษาต่างชาติ

Japan's policy and implementation of Global Human Resource Development: The case of SEND PROGRAM

Siriwon Munintarawong

Abstract

The world has entered the 21st century, an era defined by information technology and global competition. The global megatrend is intensifying business competition. As trade and investment are turning to the Asia-Pacific region for new opportunities, qualified personnel with global perspectives are increasingly sought after by employers from any country. Recognizing such ongoing developments, Japan, through education reform, has placed increasing emphasis on developing quality personnel that can meet the world's emerging challenges by internationalizing its university-level education, focusing on cooperation with leading foreign institutions-particularly those in ASEAN countries-and welcoming talented foreign students to Japan while encouraging its students to study overseas at these leading foreign institutions. This study seeks to shed light on Japan's strategy, which builds upon its education

policy, to develop leading global human resources, with the SEND Program serving as the focal case of the study. It aims to present those concerned both in Thailand and Japan with knowledge that can be applied to further formulate their respective human resource development policies. This article is structured in the following order: (a) an overall review on Japan's policy and implementation of Global human resource development, which strategically dispatches its students overseas while selectively targeting inbound foreign students; (b) performance assessment of projects initiated under such policy, with the SEND PROGRAM serving as a case study; and (c) conclusions and recommendations.

Key words

SEND Program, Global human resource development, Education reform policy, Foreign students

1. บทนำ

ด้วยความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศทำให้ทศวรรษที่ผ่านมาโลกเกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ธุรกิจแข่งขันกันอย่างรวดเร็วและไร้พรมแดน ส่งผลให้ความต้องการบุคลากรรุ่นใหม่ที่มีคุณภาพเพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะบุคลากรที่มี “ความสามารถในการคิด” “กล้าลงมือทำ” และ “สามารถทำงานเป็นทีม” ถือเป็นกุญแจสำคัญในการนำพาประเทศให้มีชัยชนะในเวทีโลก ทว่าญี่ปุ่นกลับพบว่าหน่วยที่เคยทำหน้าที่อบรมบ่มเพาะและขัดเกลาบุคลากรให้มีคุณภาพอย่างสถาบันครอบครัวและสถานบันการศึกษาหย่อนประสิทธิภาพลงจนยากที่บุคลากรจะมีความสามารถดังกล่าวได้เองโดยธรรมชาติ

ด้วยเหตุผลดังกล่าวญี่ปุ่นจึงเริ่มวางแผนและออกนโยบายสร้างบุคลากรชั้นนำที่มี “ความสามารถในการคิด” “กล้าลงมือทำ” และ “สามารถทำงานเป็นทีม” ซึ่งถือเป็น “ความสามารถพื้นฐานในการทำงาน” ร่วมกับทุกคน และน่านโยบายนี้มาเป็นนโยบายหลักในการปฏิรูปการศึกษาโดยมีสถาบันอุดมศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบหลัก¹ ในการนำพาให้ประเทศญี่ปุ่นให้กลับมารุ่งเรืองอีกครั้ง

บทความนี้จึงมุ่งที่จะศึกษากลยุทธ์ในการพัฒนาบุคลากรชั้นนำของประเทศญี่ปุ่นผ่านนโยบายผลักดันสถาบันอุดมศึกษาให้มีความเป็นสากล โดยมีโครงการ SEND PROGRAM ซึ่งเกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัยไทยเป็นกรณีศึกษา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าข้อมูลดังกล่าวจะเป็นประโยชน์กับผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งไทยและญี่ปุ่น และสามารถนำไป

ปรับปรุงการทำงานหรือนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาบุคลากรของตนต่อไป

2. ภาพรวมเกี่ยวกับนโยบายและแผนปฏิบัติการเพื่อการพัฒนาบุคลากรชั้นนำของประเทศญี่ปุ่น

2.1 ที่มาของนโยบายและแผนปฏิบัติการเพื่อการพัฒนาบุคลากรชั้นนำของประเทศญี่ปุ่น

เมื่อปี 2005 กระทรวงเศรษฐกิจการค้าและอุตสาหกรรมวิเคราะห์ว่าญี่ปุ่นกำลังเผชิญกับกระแสความเปลี่ยนแปลงที่รุนแรง การจะอยู่รอดในตลาดที่ไร้พรมแดนได้นั้น ญี่ปุ่นจำเป็นต้องเปิดรับ “ความต่าง/โลกภายนอก” ต้องหาลูกค้าหรือพันธมิตรจาก “ต่างชาติหรือต่างพื้นที่” ต้องเพิ่มมูลค่าและจุดเด่นของสินค้าและบริการโดยมองหาความต่างหรือหลุดออกจากกรอบหรือความเชี่ยวชาญของตน ต้องร่วมมือกับ “แขนงธุรกิจหรือวงการที่แตกต่าง” และที่สำคัญที่สุดประเทศจำเป็นต้องเตรียมบุคลากรให้มีความพร้อมต่อการปรับตัว² เมื่อตระหนักถึงความจริงดังกล่าว ญี่ปุ่นจึงประกาศนโยบายพัฒนาบุคลากรให้สามารถทำงานกับผู้คนที่หลากหลาย มี “ความสามารถพื้นฐานในการทำงาน” โดยมอบหมายภารกิจนี้ให้กับสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา ซึ่งอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงศึกษาธิการ วัฒนธรรม กีฬา วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีของญี่ปุ่น (MEXT)

กระทรวงศึกษาฯ ขานรับนโยบายดังกล่าวเร่งวางแผนปฏิรูปการศึกษาและแผนพัฒนาบุคลากร

¹ คัดมาจาก 平成25年度産業経済研究委託事業「社会人基礎力育成の好事例の普及に関する調査」http://www.meti.go.jp/policy/kisoryoku/25fy_chosa/Kiso_30sen_houkokusyo.pdf

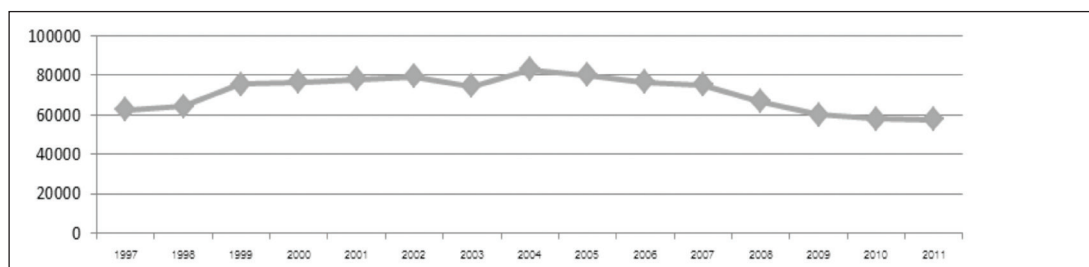
² คัดมาจาก 平成25年度産業経済研究委託事業「社会人基礎力育成の好事例の普及に関する調査」http://www.meti.go.jp/policy/kisoryoku/25fy_chosa/Kiso_30sen_houkokusyo.pdf

โดยสนับสนุนให้นักศึกษาญี่ปุ่นออกไปเรียนรู้สิ่งที่แตกต่างนอกประเทศ เพราะการศึกษาต่างประเทศนอกจากจะช่วยเพิ่มพูนความรู้และทักษะทางภาษาแล้ว ยังจะช่วยเพิ่มพูนทักษะในการใช้ชีวิตและทำงานร่วมกับผู้คนต่างภาษาและวัฒนธรรม อีกทั้งยังเป็นโอกาสในการสร้างเครือข่ายซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการทำงานและการพัฒนาประเทศต่อไป

แต่เมื่อมาดูตัวเลขการศึกษาต่างประเทศของนักศึกษาญี่ปุ่น (ภาพที่ 1) กลับพบว่าแนวโน้มลดลง (小林明, 2011) ส่วนทางกับประเทศอื่นๆ โดยเฉพาะจีนและเกาหลี ในช่วงเริ่มแรกกระทรวงศึกษาฯ วิเคราะห์ว่าสาเหตุที่นักศึกษาไม่ไปเรียนต่างประเทศน่าจะมาจากกระบวนการศึกษาที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการศึกษาต่างประเทศ เช่น ช่วงปิด-เปิดภาคการศึกษาที่ต่างกัน ทุนการศึกษา การเทียบโอนหน่วยกิต ระบบสนับสนุนการศึกษาในต่างประเทศที่ไม่พร้อม หลักสูตรที่สามารถรองรับนักศึกษาญี่ปุ่นมีน้อย ดังนั้น ในช่วงปี 2005-2008 กระทรวงศึกษาฯ จึงแก้ปัญหาโดยปรับปรุงระบบของมหาวิทยาลัย สนับสนุนทุนการศึกษาระยะยาวในต่างประเทศและการเทียบโอนหน่วยกิตหรือการเรียนสองปริญญากับมหาวิทยาลัยต่างประเทศ ทว่า

ตัวเลขการไปศึกษาต่างประเทศก็ยังคงลดลงอย่างต่อเนื่อง

โคบายาชิ (2011) พบว่าอุปสรรคของการไปศึกษาต่างประเทศไม่ได้มีเพียงระบบของมหาวิทยาลัย ทว่ายังมีปัจจัยสำคัญอีก 3 ประการ ได้แก่ (1) สังคมยังไม่เข้าใจอย่างถ่องแท้และไม่เห็นความจำเป็นของความเป็นสากลของระบบการศึกษา (2) ยังไม่อาจหลุดพ้นจากการศึกษาต่างประเทศรูปแบบเดิมที่มีเปิดรับเฉพาะนักศึกษาระดับหัวกะทิ กล่าวคือ การศึกษาต่างประเทศรูปแบบเดิมเป็นการศึกษาเพื่อคุณวุฒิระดับปริญญาจึงมักมีเกณฑ์คะแนนภาษาอังกฤษสูงและกลายเป็นอุปสรรคสำหรับนักศึกษาญี่ปุ่นทั่วไป (3) นักศึกษามีความต้องการศึกษาต่างประเทศในรูปแบบที่เปลี่ยนไป แต่มหาวิทยาลัยกลับไม่มีแผนรองรับความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว กล่าวคือ นักศึกษาจำนวนมากไม่ได้ต้องการไปศึกษาต่างประเทศเพื่อเรียนรู้ในสาขาความรู้ใหม่ๆ ไม่ได้ใส่ใจกับการแลกเปลี่ยนหน่วยกิต แต่ไปต่างประเทศเพื่อเข้าร่วมโครงการอาสาสมัครต่างๆ ซึ่งมหาวิทยาลัยไม่มี (小林明, 2011)

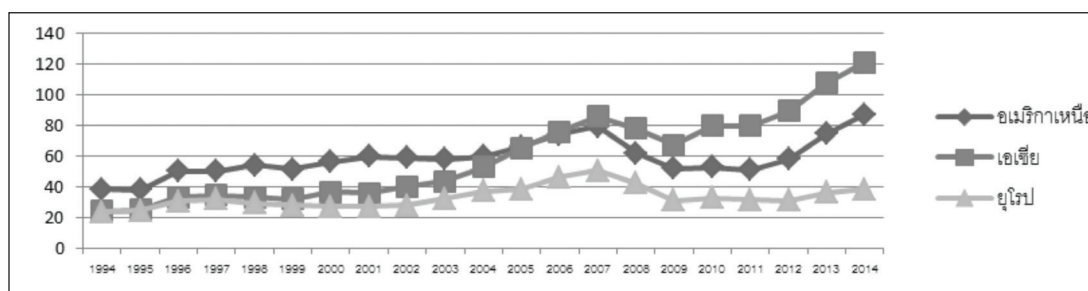

ภาพที่ 1 ความเปลี่ยนแปลงของนักศึกษาญี่ปุ่นที่ไปเรียนต่างประเทศ

หมายเหตุ : สถิติขององค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD)

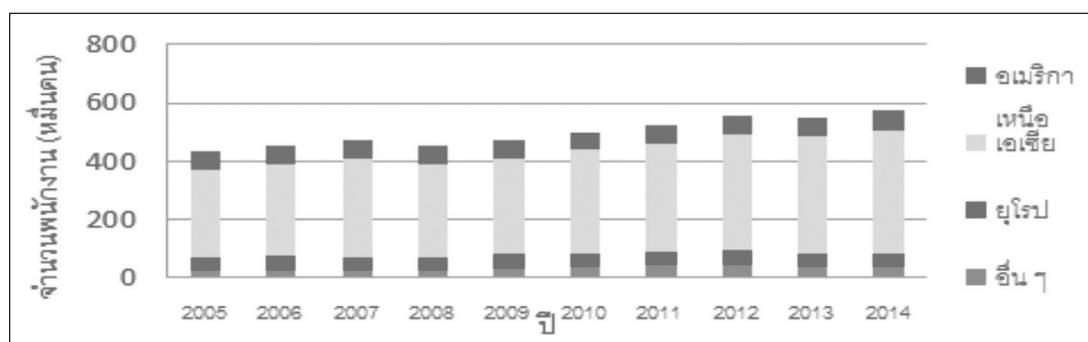
นอกจากจำนวนนักศึกษาญี่ปุ่นที่ไปเรียนต่างประเทศจะลดลงแล้ว นักศึกษาต่างชาติที่มาศึกษาในญี่ปุ่นก็ลดลงเช่นกัน แม้ว่าตั้งแต่ปี 1983 กระทรวงศึกษาฯ จะใช้นโยบาย “ก้าวสู่ความเป็นสากล” ยกกระตือรือร้นการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย ให้เอื้อต่อการเรียนของชาวต่างชาติและตั้งเป้าให้นักศึกษาต่างชาติในประเทศญี่ปุ่นจำนวน 100,000 คน ภายในปี 2000³ ก็ตาม ทว่านักศึกษาต่างชาติกลับไม่เป็นไปตามเป้าหมาย และหากเป็นเช่นนั้นต่อไปก็必将เกิดผลเสียต่อบรรยากาศการศึกษาและกลายอุปสรรคต่อการพัฒนาบุคลากรของประเทศ

เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวญี่ปุ่นได้ประกาศ “แผนปฏิบัติการเพิ่มจำนวนนักศึกษาต่างชาติในประเทศญี่ปุ่นให้ถึง 300,000 คนภายในปี 2020” เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2008 โดยกระทรวงศึกษาฯ จับมือกับ 5 กระทรวงที่เกี่ยวข้องวางแผนรวบรวมนักศึกษาระดับหัวกะทิจากต่างประเทศมาศึกษาหรือทำวิจัยในประเทศญี่ปุ่นเพื่อให้ประเทศญี่ปุ่นเป็นศูนย์กลางทางความรู้ให้แก่ักศึกษาจากนานาประเทศ⁴

ภาพที่ 2 ตัวเลขผลกำไรจากการลงทุนของนิติบุคคลญี่ปุ่นในประเทศต่างๆ (1994-2014)

หมายเหตุ: จัดทำขึ้นโดยใช้ข้อมูลสถิติของกระทรวงเศรษฐกิจ⁵

ภาพที่ 3 การจ้างงานของนิติบุคคลญี่ปุ่นในทวีปเอเชีย (2005-2014)

หมายเหตุ: จัดทำขึ้นโดยใช้ข้อมูลสถิติของกระทรวงเศรษฐกิจ

³ คัดมาจาก Internationalization <http://sites.miiis.edu/japaned/internationalization/>

⁴ คัดมาจาก 『留学生30万人計画』骨子 <http://www.kantei.go.jp/jp/tyoukanpress/rireki/2008/07/29kossi.pdf>

⁵ ข้อมูลสถิติของกระทรวงเศรษฐกิจ <http://www.meti.go.jp/statistics/>

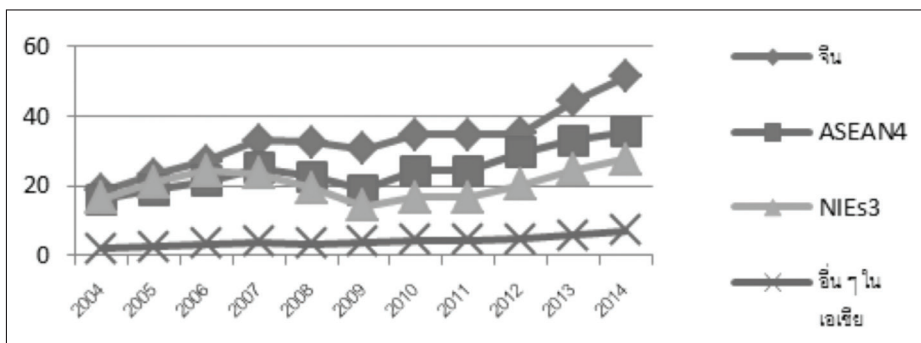
นโยบายนี้มุ่งเพิ่มจำนวนนักศึกษาจากภูมิภาคเอเชียและกลุ่มประเทศอาเซียน เนื่องจากญี่ปุ่นเล็งเห็นว่าภูมิภาคเอเชียกลายเป็นตลาดการค้าการลงทุนแห่งใหม่ของญี่ปุ่น ดังจะเห็นได้จากผลกำไรของบริษัทญี่ปุ่นในทวีปเอเชียหลังปี 2000 ที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจนแซงหน้าทวีปอเมริกาเหนือที่ทำกำไรสูงสุดมาโดยตลอด (ภาพที่ 2)

นอกจากนั้นหลายประเทศในภูมิภาคเอเชียเริ่มมีเสถียรภาพทางการเมืองและเศรษฐกิจ โดยเฉพาะกลุ่มประเทศอาเซียน ประเทศเหล่านี้ย่อมต้องการบุคลากรที่มีความสามารถระดับสูงเพื่อพัฒนาประเทศและรองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจ (星野晶成, 2015) ดังจะเห็นได้ชัดจากตัวเลขการจ้างงานของบริษัทญี่ปุ่นในภูมิภาคเอเชียที่มีสถิติสูงกว่าภูมิภาคอื่นและมีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้นทุกปี⁶ (ภาพที่ 4) ทำให้ญี่ปุ่นเล็งเห็นโอกาสในการเป็นศูนย์กลางทางความรู้และศูนย์กลางในการพัฒนาบุคลากรเพื่อป้อนสู่ตลาดแรงงานในเอเชียตะวันออกและกลุ่มประเทศอาเซียน

กล่าวโดยสรุปคือ สถานการณ์ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศต่างตอกย้ำให้กระทรวงศึกษาฯ ตระหนักว่าการสร้างบุคลากรชั้นนำของประเทศจำเป็นต้องยกระดับการศึกษาในระดับอุดมศึกษาให้มีความเป็นสากล ต้องส่งเสริมให้นักศึกษาญี่ปุ่นไปเรียนในต่างประเทศ พร้อมกับเปิดรับนักศึกษาต่างชาติให้เข้ามาศึกษาในญี่ปุ่น และไม่ควรละทิ้งโอกาสในการสร้างเครือข่ายกับประเทศในภูมิภาคเอเชียที่เป็นตลาดการค้าการลงทุนที่กำลังเจริญเติบโต โดยเฉพาะประเทศในเอเชียตะวันออก (จีน เกาหลี) และกลุ่มประเทศอาเซียน

2.2 โครงการภายใต้นโยบายและแผนปฏิบัติการเพื่อการพัฒนาบุคลากรชั้นนำของประเทศญี่ปุ่น

เพื่อบรรลุภารกิจในการสร้างพัฒนาบุคลากรชั้นนำของประเทศ ปี 2007 นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นได้ประกาศนโยบายเพิ่มจำนวนนักศึกษาต่างชาติให้ถึง 3 แสนคน โดยใช้นโยบาย “ก้าวสู่ความเป็น

ภาพที่ 4 ผลกำไรของบริษัทญี่ปุ่นในทวีปเอเชีย (2004-2014)

หมายเหตุ: 1 จัดทำขึ้นโดยใช้ข้อมูลสถิติของกระทรวงเศรษฐกิจ

2 NIEs3 คือสิงคโปร์ ไต้หวัน เกาหลี ASEAN4 คือมาเลเซีย ไทย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์

⁶ ข้อมูลสถิติของกระทรวงเศรษฐกิจฯ <http://www.meti.go.jp/statistics/>

สากล” เป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาบุคลากรชั้นนำของประเทศ ต่อมาเมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2008 กระทรวงศึกษาฯ ได้ประกาศแผนปฏิบัติการ “300,000 international Students Plan” เพื่อเพิ่มจำนวนนักศึกษาชาวต่างชาติให้ได้ 300,000 คน ภายในปี 2020 โดยประสานความร่วมมือกับกระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงยุติธรรม กระทรวงสาธารณสุข แรงงาน และสวัสดิการ กระทรวงเศรษฐกิจการค้าและอุตสาหกรรม และ กระทรวงคมนาคม ทุกกระทรวงทำงานแบบบูรณาการเพื่อขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการนี้ให้ประสบผลสำเร็จ ทั้งนี้ขอสรุปกระบวนการทำงานดังนี้

(1) เชิญชวนนักศึกษาต่างชาติให้มาศึกษาในประเทศไทย

เพื่อเพิ่มจำนวนผู้ชื่นชอบหรือสนใจศึกษาในประเทศไทย กระทรวงศึกษาฯ จัดทำเว็บไซต์ประชาสัมพันธ์วัฒนธรรมและให้ข้อมูลการศึกษาที่ประเทศญี่ปุ่นอย่างรอบด้าน จัดตั้งหน่วยงานแนะแนวการศึกษาต่อญี่ปุ่นในประเทศต่างๆ ทั้งระดับมหาวิทยาลัย ระดับองค์กร เพื่อเผยแพร่ข้อมูล สนับสนุนการศึกษาภาษาญี่ปุ่นในต่างประเทศให้ดียิ่งขึ้น

(2) ผลักดันให้ปรับปรุงระบบการรับเข้าทั้งระบบการสอบ ระบบการเข้าศึกษา ขั้นตอนในการเข้าประเทศ

เพื่อให้การศึกษาในประเทศไทยเป็นเรื่องง่าย กระทรวงศึกษาฯ วางแผนประชาสัมพันธ์ข้อมูลศึกษาต่อประเทศญี่ปุ่น ปรับปรุงวิธีการรับเข้าศึกษา เช่น ปรับเปลี่ยนเนื้อหาข้อสอบสำหรับนักศึกษาต่างชาติ ผลักดันให้ใช้คะแนนการสอบที่เป็นที่ยอมรับ เช่น ผลการสอบวัดระดับความสามารถทางภาษาญี่ปุ่น (JLPT) TOEFL IELTS ฯลฯ มาประกอบการพิจารณารับนักศึกษาเพื่อให้นักศึกษาสามารถทราบ

ผลสอบได้ขณะที่ยังอยู่ในประเทศของตน นอกจากนี้ยังผลักดันมหาวิทยาลัยให้จัดเตรียมหอพักและทุนการศึกษาให้นักศึกษาต่างชาติตั้งแต่อ่อนเด็กทางเข้าประเทศญี่ปุ่น ผลักดันให้แต่ละมหาวิทยาลัยตั้งศูนย์ในต่างประเทศเพื่อรวบรวมนักศึกษาต่างชาติมาศึกษาต่อ ผลักดันให้เกิดการประสานความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยชั้นนำในต่างประเทศ และประสานไปยังกระทรวงการต่างประเทศให้อำนวยความสะดวกและลดขั้นตอนทางเอกสารในการเข้าประเทศหรือพำนักในประเทศญี่ปุ่น

(3) ผลักดันให้มหาวิทยาลัยมีความเป็นสากล

เพื่อสร้างเสน่ห์ดึงดูดความสนใจของนักศึกษาต่างชาติ กระทรวงศึกษาฯ จะคัดเลือก 30 มหาวิทยาลัย และตั้งเป้าหมายให้มหาวิทยาลัยเหล่านั้นกลายเป็นมหาวิทยาลัยที่เน้นความเป็นสากล โดยผลักดันให้มีหลักสูตรภาษาอังกฤษ มีการประสานความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยชั้นนำต่างประเทศเพื่อจัดโครงการแลกเปลี่ยนทั้งระยะสั้นและระยะยาว มีการเทียบโอนหน่วยกิตและสร้างหลักสูตรสองปริญญา มีการรับอาจารย์ชาวต่างชาติเข้าเป็นอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง มีหลักสูตรที่เปิดภาคการศึกษาในเดือนกันยายนเพื่ออำนวยความสะดวกให้นักศึกษาต่างชาติ และสนับสนุนการทำงานขององค์กรที่ทำงานส่งเสริมการเรียนรู้ในประเทศญี่ปุ่นให้ขับเคลื่อนโครงการต่างๆ ได้อย่างคล่องตัวยิ่งขึ้น

(4) อำนวยความสะดวกให้กับนักศึกษาจากต่างชาติ

เพื่อให้ นักศึกษาต่างชาติสามารถเรียนได้อย่างไม่ต้องเป็นกังวล กระทรวงศึกษาฯ ผลักดันให้มหาวิทยาลัยจัดหาหอพักอย่างรวดเร็วและเหมาะสม ปรับปรุงระบบการให้ทุนการศึกษาและการดูแล

นักศึกษาต่างชาติให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้ที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่นและผู้ประกอบการต่างๆ รวมถึงเพิ่มความแข็งแกร่งให้กับสถาบันสอนภาษาญี่ปุ่นเพื่อให้นักศึกษาต่างชาติได้ใช้เป็นแหล่งพัฒนาความรู้ทางด้านภาษาญี่ปุ่นและสามารถใช้ชีวิตในประเทศญี่ปุ่นได้อย่างราบรื่น

(5) หน้าที่รองรับนักศึกษาต่างชาติหลังจบการศึกษาหรือหลักสูตร

กระทรวงศึกษาฯ ได้ประสานความร่วมมือกับกระทรวงสาธารณสุข แรงงานและสวัสดิการ จัดโครงการต่างๆ เพื่อรองรับนักศึกษาต่างชาติ เช่น โครงการจัดหางาน โครงการฝึกงาน สร้างศูนย์ให้คำปรึกษาและจัดหางาน นอกจากนั้นยังเดินทางทำความเข้าใจกับภาคเอกชนให้หันมารับคนต่างชาติเข้าทำงานมากขึ้น สนับสนุนให้มีการติดตามผลนักศึกษาต่างชาติที่เดินทางกลับประเทศแล้ว รวมถึงสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ของศิษย์เก่าญี่ปุ่น เพื่อสร้างเครือข่ายให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้น

นอกจากนั้น กระทรวงศึกษาฯ ได้ประกาศโครงการภายใต้แผนปฏิบัติการ “300,000 international Students Plan” อีกหลายโครงการ เริ่มตั้งแต่โครงการ “Global 30 Project -Establishing University Network for Internationalization-(STUDY In JAPAN) ” เมื่อปี 2009 ตามมาด้วย โครงการ “Re-Inventing Japan Project” เมื่อปี 2011 โครงการ “Project for Promotion of Global Human Resource Development” เมื่อปี 2012 และโครงการ Top Global University Project เมื่อปี 2014 ทุกโครงการล้วนเป็นโครงการระยะยาวที่ใช้งบประมาณเป็นจำนวนมากเพื่อผลักดันให้มหาวิทยาลัยญี่ปุ่น “ก้าวสู่ความเป็นสากล” อันจะ

ก่อให้เกิดบรรยากาศทางการศึกษาที่เอื้ออำนวยให้นักศึกษาญี่ปุ่นสามารถพัฒนาตนเองจนกลายเป็นบุคลากรชั้นนำ และนำพาให้สังคมและประเทศญี่ปุ่นพร้อมที่จะแข่งขันในเวทีโลก เพื่อให้เห็นภาพชัดเจนยิ่งขึ้น ในหัวข้อถัดไปจะขอนำโครงการ SEND PROGRAM ของมหาวิทยาลัย WASEDA และมุมมองจากมหาวิทยาลัยคู่สัญญามาเป็นกรณีศึกษา

3. โครงการ SEND PROGRAM

3.1 หลักการและเหตุผลของโครงการ

โครงการ SEND PROGRAM ย่อมาจาก “Student Exchange - Nippon Discovery” เป็นหนึ่งในโครงการภายใต้แผนปฏิบัติการศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดการประสานความร่วมมือและแลกเปลี่ยนนักศึกษาระหว่างมหาวิทยาลัยญี่ปุ่นและมหาวิทยาลัยชั้นนำในอาเซียน เพื่อผลักดันให้การแลกเปลี่ยนสามารถเทียบโอนหน่วยกิตหรือสามารถรับรองผลการศึกษาได้ เพื่อกระตุ้นให้นักศึกษาญี่ปุ่นเข้าใจความแตกต่างทางวัฒนธรรมผ่านการเรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นของประเทศที่ไปแลกเปลี่ยน เพื่อพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพและเป็นสะพานเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศญี่ปุ่นและอาเซียนในอนาคต

โครงการนี้มีหลายมหาวิทยาลัยในประเทศญี่ปุ่นเข้าร่วม แต่บทความนี้จะขอกล่าวถึงโครงการ SEND PROGRAM ภายใต้การดำเนินงานของมหาวิทยาลัย WASEDA เท่านั้น

โครงการ SEND PROGRAM ภายใต้การดำเนินงานของมหาวิทยาลัย WASEDA เป็นโครงการย่อยของโครงการ Re-Inventing Japan Project (Support for the Formation of Collaborative Programs with ASEAN

Universities) และอยู่ในประเภท II คือเน้นการประสานความร่วมมือและแลกเปลี่ยนนักศึกษา ระหว่างมหาวิทยาลัยญี่ปุ่นและมหาวิทยาลัยในประเทศอาเซียนที่สามารถเทียบโอนหน่วยกิต หรือสามารถรับรองผลการศึกษได้ กระตุ้นให้นักศึกษาเข้าใจความแตกต่างทางวัฒนธรรมผ่าน การเรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นของประเทศ ที่นักศึกษาไปแลกเปลี่ยน เพื่อพัฒนาบุคลากรให้มี คุณภาพและเป็นสะพานเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่าง ประเทศญี่ปุ่นและอาเซียนในอนาคต กล่าวคือ ความพิเศษของโครงการ SEND PROGRAM คือ การใช้ “การสอนภาษาญี่ปุ่น” เป็นเครื่องมือในการ บรรลุเป้าหมายของโครงการนั่นเอง

โครงการนี้เริ่มขึ้นในปี 2012 โดยคัดเลือก มหาวิทยาลัยที่มีชื่อเรื่องการสอนภาษาญี่ปุ่นจาก ประเทศอาเซียน 5 ประเทศ 6 มหาวิทยาลัยได้แก่ University of Malaya (มาเลเซีย) จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ National University of Singapore (สิงคโปร์) Universitas Padjadjaran (อินโดนีเซีย) De La Salle University (ฟิลิปปินส์) และขยาย โครงการไปอีก 6 มหาวิทยาลัยในปี 2014 ได้แก่ Nanyang Technological University (สิงคโปร์) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น และ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

โครงการนี้จะส่งนักศึกษาทั้งระดับปริญญาโท และปริญญาตรีที่เรียน “การสอนภาษาญี่ปุ่น” เป็น วิชาเอกหรือวิชาโทไปยังมหาวิทยาลัยคู่สัญญา ให้ นักศึกษาระดับปริญญาโทสาขาการสอนภาษาญี่ปุ่น และนักศึกษาระดับปริญญาตรีที่เรียนวิชา “การ สอนภาษาญี่ปุ่น” เป็นวิชาโทได้ฝึกสอนภาษาญี่ปุ่น ในต่างประเทศ และนำผลการเรียนไปเทียบโอน หน่วยกิตกับวิชาที่มหาวิทยาลัย WASEDA กำหนด

โดยมหาวิทยาลัย WASEDA มองว่าการสอนภาษา ญี่ปุ่นให้กับนักศึกษาที่เรียนภาษาญี่ปุ่นในต่าง ประเทศจะช่วยให้ นักศึกษาญี่ปุ่นเข้าใจวัฒนธรรม ประเพณีและสังคมของตนเอง ได้เรียนรู้วิธีปรับตัว ให้เข้ากับวัฒนธรรมที่หลากหลาย ได้เพิ่มพูนทักษะ ในการสื่อสารกับผู้คนต่างวัฒนธรรม และได้เพิ่มพูน ทักษะในการทำงานเป็นทีมด้วยภาษาที่หลากหลาย ซึ่งทักษะเหล่านี้จะช่วยพัฒนานักศึกษาให้กลายเป็น บุคลากรชั้นนำ

สำหรับนักศึกษาญี่ปุ่นที่เข้าร่วมโครงการ จะได้รับเงินสนับสนุนค่าใช้จ่ายต่าง ๆ จากกระทรวง ศึกษาฯ โดยจะมีอาจารย์ที่รับผิดชอบโครงการ SEND PROGRAM เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา และมี เจ้าหน้าที่ของโครงการคอยอำนวยความสะดวกให้ นักศึกษา

นอกจากจะส่งนักศึกษาญี่ปุ่นไปฝึกสอนยัง ต่างประเทศแล้วยังรับนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยคู่ สัญญาทั้งระดับปริญญาโทและระดับปริญญาตรีไป ศึกษายังมหาวิทยาลัย WASEDA ประเทศญี่ปุ่น โดย สนับสนุนทุนการศึกษาบางส่วน และจัดหาหอพัก ให้กับนักศึกษาต่างชาติ สำหรับนักศึกษาระดับ ปริญญาโทจะได้ศึกษาในหลักสูตรปริญญาโทสาขา ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่น และ สามารถลงทะเบียนเรียนวิชาภาษาญี่ปุ่นได้ ส่วน นักศึกษาระดับปริญญาตรีจะเรียนวิชาภาษาญี่ปุ่น และวัฒนธรรมญี่ปุ่นซึ่งเป็นหลักสูตรที่มหาวิทยาลัย จัดไว้รองรับนักศึกษาต่างชาติทั่วไป

มหาวิทยาลัยคู่สัญญาแต่ละมหาวิทยาลัย สามารถเลือกรูปแบบของการแลกเปลี่ยนได้ ตามความสะดวกของสถาบัน ไม่ว่าจะเป็นการ ส่งนักศึกษาของตนไปศึกษาที่ญี่ปุ่น หรือการ รับนักศึกษาญี่ปุ่นมาฝึกสอน โดยมหาวิทยาลัย WASEDA สำรวจความต้องการของมหาวิทยาลัยคู่

สัญญาทุกปี ส่วนเนื้อหาของกิจกรรมขึ้นอยู่กับความสะดวกของทั้งสองฝ่าย อย่างไรก็ตามมหาวิทยาลัย WASEDA คาดหวังให้นักศึกษาได้ทำกิจกรรมดังต่อไปนี้ (1) ชมการเรียนการสอน (2) ฟังสอนหน้าชั้นเรียน (3) ผู้ช่วยสอน (4) จัดทำตำราหรือเอกสารการสอน (5) อื่น ๆ

3.2 ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของโครงการ

โครงการ SEND PROGRAM เริ่มดำเนิน

การจริงตั้งแต่ปี 2013 มีงานวิจัยหลายชิ้นยืนยันว่าโครงการนี้ได้ช่วยให้นักศึกษาญี่ปุ่นพัฒนาทักษะต่าง ๆ โดยเฉพาะทักษะ “ความสามารถในการทำงาน” อีกทั้งยังช่วยสานความสัมพันธ์ในหลายระดับ ทั้งระดับอาจารย์และระดับนักศึกษา ที่สำคัญที่สุดโครงการนี้สามารถเพิ่มจำนวนนักศึกษาต่างชาติที่เข้ามาศึกษาในประเทศญี่ปุ่นได้เป็นอย่างดี ขณะเดียวกันนักศึกษายุโรปก็สามารถออกไปทำกิจกรรมในมหาวิทยาลัยชั้นนำของภูมิภาคอาเซียนได้เป็นจำนวนมากเช่นกัน

ตารางที่ 1 ประเภทของการแลกเปลี่ยนโครงการ SEND PROGRAM

	การส่งนักศึกษาญี่ปุ่นไปฝึกงานต่างประเทศ		การรับนักศึกษาต่างชาติเข้าศึกษาที่ญี่ปุ่น	
	ระยะสั้น (2 สัปดาห์)	ระยะยาว (4 เดือน)	ระยะสั้น (3 สัปดาห์/6สัปดาห์)	ระยะยาว (4 เดือน)
ปริญญาตรี	○	×	○	×
ปริญญาโท	○	○	×	○

ตารางที่ 2 : จำนวนนักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการตั้งแต่ปี 2013-2015

	ระยะยาว				ระยะสั้น			รวม	
	ส่งนักศึกษาญี่ปุ่น ออก		รับนักศึกษาต่าง ชาติเข้า		ส่งนักศึกษาญี่ปุ่น ออก		รับ นักศึกษ ต่างชาติ เข้า	ส่ง นักศึกษ ญี่ปุ่น ออก	รับ นักศึกษ ต่างชาติ เข้า
	ปริญญา โท	ปริญญา ตรี	ปริญญา โท	ปริญญา ตรี	ปริญญา โท	ปริญญา ตรี			
2013	0	7	0	1	10	34	56	51	57
2014	1	0	3	0	20	39	69	60	72
2015	2	0	5	0	15	34	49	51	54
รวม	3	7	8	1	45	107	174	162	183

หมายเหตุ : ผู้เขียนจัดทำโดยอ้างอิงข้อมูลจากเอกสารการประชุมคณะกรรมการประเมินโครงการ SEND PROGRAM เมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2559 ณ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากตารางที่ 2 จะเห็นว่าจำนวนการรับเข้าศึกษาในประเทศญี่ปุ่น และจำนวนการส่งนักศึกษาญี่ปุ่นออกนอกประเทศในแต่ละปีค่อนข้างใกล้เคียงกัน ทว่าเมื่อพิจารณาจากระยะเวลาศึกษาแล้วจะสังเกตเห็นว่านักศึกษาส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาระยะสั้น ซึ่งมหาวิทยาลัย WASEDA น่าจะประเมินแล้วว่าโครงการระยะสั้นน่าจะได้รับความนิยมสนใจจากนักศึกษาทั้ง 2 ฝ่ายมากกว่า เนื่องจากใช้เวลาไม่นาน นักศึกษาญี่ปุ่นสามารถใช้เวลาช่วงปิดภาคเรียนเข้าร่วมโครงการโดยไม่กระทบกับการเรียนในภาคปกติและฤดูกาลทำงาน ส่วนนักศึกษาต่างชาติก็สามารถเรียนที่ญี่ปุ่นได้โดยสะดวก เพราะมหาวิทยาลัย WASEDA มีคอร์สรองรับได้ตลอดทั้งปี (ตารางที่ 3 และตารางที่ 4) การจัดโครงการระยะสั้นจึงถือเป็นวิธีที่ช่วยเพิ่มจำนวนนักศึกษาแลกเปลี่ยนของทั้งสองฝ่ายได้เป็นอย่างดี

ตารางที่ 3 ช่วงเวลาในการรับเข้าศึกษาที่ประเทศญี่ปุ่น

	ระยะสั้น								ระยะยาว	
	ใบไม้ผลิ 1	ใบไม้ผลิ 2	ร้อน 1	ร้อน 2	ใบไม้ร่วง 1	ใบไม้ร่วง 2	หนาว 1	หนาว 2	ใบไม้ผลิ	ใบไม้ร่วง
ป.ตรี	24 เม.ย.	22 พ.ค.	19 มิ.ย.	10 ก.ค.	9 ต.ค.	6 พ.ย.	4 ธ.ค.	9 ม.ค.	x	x
	-	-	-	-	-	-	-	-		
	19 พ.ค.	9 มิ.ย.	7 ก.ค.	28 ก.ค.	27 ต.ค.	24 พ.ย.	22 ธ.ค.	29 ม.ค.		
ป.โท	x	x	x	x	x	x	x	x	เม.ย.	ก.ย.
									-	-
									ก.ค.	ก.พ.

หมายเหตุ 1: ผู้เขียนอ้างอิงข้อมูลจากเอกสารรับสมัครนักศึกษาระยะยาวระดับปริญญาโท และประกาศของมหาวิทยาลัยวาเซดะ http://www.waseda.jp/inst/cjl/assets/uploads/2016/10/2017_admission_schedule.pdf

หมายเหตุ 2 : ช่องสีเทา คือ โครงการที่นักศึกษาระดับปริญญาตรีในประเทศไทยสามารถเข้าร่วมได้ โดยไม่กระทบกับการเรียนในภาคปกติ

ตารางที่ 4 ช่วงเวลาในการส่งนักศึกษาญี่ปุ่นไปฝึกงานต่างประเทศ

	ระยะสั้น		ระยะยาว	
	ภาคฤดูร้อน	ภาคฤดูใบไม้ร่วง	ภาคฤดูร้อน	ภาคฤดูใบไม้ผลิ
ป.โท	ส.ค.-ก.ย.	ก.พ.	ส.ค.-ธ.ค.	x
ป.ตรี	ส.ค.-ก.ย.	ก.พ.	x	x

หมายเหตุ : ผู้เขียนจัดทำขึ้นโดยอ้างอิงข้อมูลจากเอกสารรับสมัครนักศึกษาระยะยาวระดับปริญญาโท และรายงานการประชุมคณะกรรมการประเมินโครงการ SEND PROGRAM เมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2559 ณ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ทว่าเมื่อศึกษาจากรายงานการประชุม คณะกรรมการประเมินโครงการ SEND PROGRAM จะพบว่าปี 2012 โครงการ SEND PROGRAM ของมหาวิทยาลัย WASEDA ตั้งเป้าว่าจะรับนักศึกษาต่างชาติเข้าจำนวน 70 คน และส่งนักศึกษาญี่ปุ่นออกจำนวน 64 คนต่อปี เมื่อดำเนินการจริงได้พบอุปสรรคต่างๆ ทำให้ตัวเลขการรับเข้าในปี 2013 น้อยกว่าที่ตั้งเป้าไว้ มหาวิทยาลัย WASEDA จึงปรับเปลี่ยนกลยุทธ์โดยขยายความร่วมมือไปยังมหาวิทยาลัยที่ให้ความสนใจอีก 4 แห่งในปี 2014 โดยตั้งเป้าไว้ว่าจะสามารถรับนักศึกษาต่างชาติเข้าศึกษาได้จำนวน 74 คน และสามารถส่งนักศึกษาญี่ปุ่นออกไปฝึกงานได้จำนวน 79 คน ทว่าเมื่อดำเนินการจริงจำนวนนักศึกษาทั้งรับเข้าและส่งออกก็ยังไม่เป็นไปตามเป้าหมาย ทั้งที่วัตถุประสงค์ของโครงการนี้เป็นไปเพื่อประโยชน์ของนักศึกษาทั้งของมหาวิทยาลัยทั้งสองฝ่าย ฝ่ายวิเทศสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัย WASEDA ก็เข้มแข็ง ดำเนินงานตามนโยบาย “ก้าวสู่ความเป็นสากล” เรื่อยมา แต่จำนวนนักศึกษาก็ยังไม่ตรงตามเป้าหมาย อะไรคือสาเหตุที่ทำให้โครงการประสานความร่วมมือนี้ต้องสะดุด อะไรคือจุดที่ควรกลับไปแก้ไข การค้นหาคำตอบจะช่วยให้ทั้งสองฝ่ายสามารถป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นอีก และยังสามารถนำไปปรับใช้กับการดำเนินโครงการประสานความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยอื่นๆ ต่อไปในอนาคต

(1) ช่วงระยะเวลาที่จัดโครงการ

แม้ทางมหาวิทยาลัย WASEDA จะชานรับนโยบาย “ก้าวสู่ความเป็นสากล” ของกระทรวงศึกษาฯ แล้วก็ตาม ช่วงระยะเวลาในการเปิด-ปิดภาคของหลักสูตรปกติยังคงเป็นอุปสรรคสำหรับนักศึกษาต่างชาติ ขอยกตัวอย่างในกรณีของนักศึกษาปริญญาโทของไทยที่มักพบปัญหาเรื่อง

ระยะเวลาในการเปิด-ปิดภาคการศึกษาที่ไม่ตรงกัน ทำให้นักศึกษาไม่สามารถลงทะเบียนเรียนวิชาของหลักสูตรตนเองในภาคการศึกษาที่จะเดินทางไปและเดินทางกลับจากประเทศญี่ปุ่นได้ เนื่องจากอยู่ระหว่างกลางภาคของมหาวิทยาลัยไทยทำให้นักศึกษาต้องขาดเรียนเป็นเวลานาน ดังนั้นทางมหาวิทยาลัยไทยจึงแก้ปัญหาด้วยการให้นักศึกษาที่ยังเรียนไม่จบคอร์สเวิร์คแต่ได้รับคัดเลือกให้ไปศึกษาที่ญี่ปุ่นวางแผนการเรียนก่อนเดินทาง เพื่อนำวิชาที่ลงทะเบียนเรียนที่มหาวิทยาลัย WASEDA มาเทียบโอนหน่วยกิตกับวิชาที่มีเนื้อหาใกล้เคียงกันในหลักสูตรของตนเอง

(2) เนื้อหาของหลักสูตรและกิจกรรม

นักศึกษาระดับชั้นปริญญาตรีแม้ไม่พบปัญหาด้านช่วงเวลาเรียน เพราะมหาวิทยาลัย WASEDA ได้จัดเตรียมคอร์สไว้ให้ตลอดทั้งปี ทว่านักศึกษาต่างชาติบางคนก็พบปัญหาเรื่องระดับความยากง่ายของเนื้อหาของคอร์สระยะสั้น ทั้งนี้เนื่องจากนักศึกษาปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยบางแห่งโดยเฉพาะในเมืองไทยมีระดับความสามารถสูงกว่าคอร์สที่มหาวิทยาลัย WASEDA จัดเตรียมไว้ ทำให้มีปัญหาในการเทียบโอนหน่วยกิต โครงการระยะสั้นจึงไม่ดึงดูดใจนักศึกษาไทยในบางมหาวิทยาลัยนัก น้อยคนที่จะยอมเรียนเนื้อหาที่ตนเรียนแล้วเพื่อแลกกับการได้ไปศึกษาที่ประเทศญี่ปุ่นเพียงระยะเวลาสั้นๆ ซึ่งหากมหาวิทยาลัย WASEDA ปรับปรุงหลักสูตรให้มีวิชาในระดับสูงขึ้นก็น่าจะได้รับความสนใจจากนักศึกษาต่างชาติมากขึ้น

นอกจากเนื้อหาของการเรียนแล้ว เนื้อหาของการฝึกงานของนักศึกษาญี่ปุ่นก็เป็นอุปสรรคเช่นกัน เนื่องจากมหาวิทยาลัย WASEDA พยายามผลักดันให้นักศึกษาของตนมีโอกาสในการฝึกสอน

มากที่สุด แต่เมื่อศึกษาเอกสารการประชุมคณะกรรมการประเมินโครงการ SEND PROGRAM ประจำปี 2013-2015 แล้วพบว่ามหาวิทยาลัยคู่สัญญาหลายแห่งไม่อาจให้ความร่วมมือได้ทุกข้อ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นกังวลเรื่องคุณภาพของการฝึกสอนหน้าชั้นเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชั้นเรียนปกติของหลักสูตร เนื่องจากนักศึกษามหาวิทยาลัย WASEDA ส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมโครงการเป็นนักศึกษาที่ไม่ได้เรียนจบเอกการสอนภาษาญี่ปุ่น บางคนแม้จะเป็นนักศึกษาปริญญาโท สาขาการสอนภาษาญี่ปุ่น แต่ก็ยังเป็นเพียงนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ที่เพิ่งผ่านการเรียนสาขาการสอนมาเพียง 1 ภาคการศึกษาจึงมีประสบการณ์ไม่มากนัก การปล่อยให้รับผิดชอบสอนหน้าชั้นเรียนปกติของหลักสูตรเป็นสิ่งที่หลยมหาวิทยาลัยพยายามหลีกเลี่ยง ทว่าจุดประสงค์หลักของโครงการ SEND PROGRAM คือการให้นักศึกษาได้เติบโตผ่านการฝึกสอน

หลยมหาวิทยาลัยแก้ปัญหาด้วยการจัดชั้นเรียนนอกหลักสูตรและรับอาสาสมัครที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรม โดยอาจกำหนดกลุ่มเป้าหมายหรือหัวข้อในการเรียนที่ชัดเจนเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับนักศึกษาทั้งสองฝ่าย บางมหาวิทยาลัยอนุญาตให้สอนในชั้นเรียนปกติ แต่เป็นไปในลักษณะการนำเสนอวัฒนธรรมญี่ปุ่นในหัวข้อที่เข้ากับเนื้อหาของการเรียน โดยก่อนสอนจริงจะมีผู้รับผิดชอบทั้งสองฝ่ายให้คำแนะนำ กิจกรรมนี้ทำให้นักศึกษาญี่ปุ่นได้มีโอกาสสอนภาษาญี่ปุ่นผ่านการนำเสนอวัฒนธรรม และยังช่วยให้นักศึกษาญี่ปุ่นมีหัวข้อในการพูดคุยกับนักศึกษาของมหาวิทยาลัยคู่สัญญานอกชั้นเรียนด้วย

สำหรับนักเรียนระยะยาว หลยมหาวิทยาลัยแก้ไขปัญหาด้วยการเน้นให้ทำงานเป็นผู้ช่วยสอน และมอบหมายให้สอนในสิ่งที่ตนเองถนัด

เป็นครั้งคราว ขอยกตัวอย่างกรณีของมหาวิทยาลัย T รับนักศึกษาปริญญาโทระยะยาวซึ่งเคยรับราชการมาเป็นระยะเวลายาวนาน ทำให้มีประสบการณ์ในการใช้ภาษาทางการ มหาวิทยาลัยคู่สัญญาจึงจัดให้นักศึกษาฝึกสอนสอนการเขียนใบสมัครงานเป็นภาษาญี่ปุ่นในชั้นเรียนวิชาภาษาญี่ปุ่นธุรกิจ เพื่อให้ นักศึกษาฝึกสอนได้ใช้ความสามารถที่ตนเองได้ให้เกิดประโยชน์

(3) ระบบการรับเข้าและส่งออก (การอำนวยความสะดวก)

ก่อนที่จะเริ่มการแลกเปลี่ยนประมาณ 3 เดือน ในกรณีของการนักศึกษาฝึกสอนทั้งระยะสั้นและระยะยาวอาจารย์ผู้รับผิดชอบโครงการและทีมเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัย WASEDA จะติดต่อกับอาจารย์ผู้รับผิดชอบของมหาวิทยาลัยคู่สัญญาเพื่อแจ้งรายละเอียดต่างๆ ของนักศึกษาฝึกสอน อาจารย์ที่ผู้รับผิดชอบโครงการของมหาวิทยาลัยคู่สัญญาจะเตรียมกิจกรรมที่เหมาะสมกับนักศึกษาฝึกสอน แจ้งรายละเอียดและกำหนดการของกิจกรรม รับสมัครนักศึกษาที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรม จัดเตรียมที่พัก อำนวยความสะดวกเรื่องการขอวีซ่า จัดเตรียมโต๊ะทำงาน อำนวยความสะดวกเรื่องการใช้ห้องสมุด จัดหาบัตรส่ง ฯลฯ นอกจากนั้นยังตรวจสอบแผนการสอนของนักศึกษาร่วมกับผู้เกี่ยวข้องทั้งหมด เพื่อให้แผนการสอนเสร็จสมบูรณ์ ก่อนที่นักศึกษาจะเดินทางถึงมหาวิทยาลัยคู่สัญญา

ส่วนนักศึกษาของมหาวิทยาลัยคู่สัญญาที่จะเดินทางไปเรียนที่ญี่ปุ่น ก็จะมีอาจารย์ผู้รับผิดชอบโครงการในมหาวิทยาลัยคู่สัญญาคอยดูแลแจ้งข้อมูลต่างๆ เมื่อนักศึกษาได้รับคัดเลือกแน่นอนแล้ว ทางมหาวิทยาลัย WASEDA จะเข้ามาดูแลและติดต่อกับนักศึกษาโดยตรง

จะเห็นว่าทางมหาวิทยาลัย WASEDA ได้

ปรับปรุงระบบรับเข้า โดยเตรียมอาจารย์ที่ปรึกษา และเจ้าหน้าที่ไว้อำนวยความสะดวกให้นักศึกษา อย่างเต็มที่ เจ้าหน้าที่สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษ ได้ ทว่าหน่วยงานวิเทศของมหาวิทยาลัยคู่สัญญา ส่วนใหญ่ยังไม่เข้มแข็งเพียงพอ ประกอบกับมี อุปสรรคเรื่องภาษาญี่ปุ่นทำให้งานทุกอย่างต้องอยู่ ในความดูแลของอาจารย์ผู้รับผิดชอบโครงการ และการไม่มีเจ้าหน้าที่ช่วยอำนวยความสะดวกกลายเป็นอุปสรรคใหญ่ในการดำเนินโครงการ

อย่างไรก็ตามเนื่องจากมีการประชุมเพื่อ ประเมินโครงการอยู่เสมอทำให้ทุกฝ่ายมีโอกาสได้ ทราบและร่วมกันแก้ไขปัญหา โครงการจึงสามารถ ดำเนินมาได้อย่างราบรื่น การพูดคุยดังกล่าวนำมา ซึ่งความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่แนบแน่นของทั้ง สองฝ่าย หากมองจากแง่มุมนี้ก็ต้องถือว่าโครงการ นี้ประสบความสำเร็จอย่างงดงาม เนื่องจากผู้ที่ เกี่ยวข้องทุกคนได้มีโอกาสพัฒนาทักษะ “ความ สามารถในการทำงาน” ร่วมกับคนต่างชาติต่างภาษา และเข้าใจผู้คนจากต่างวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้นตาม วัตถุประสงค์ของโครงการแล้วนั่นเอง

3. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ในช่วงศตวรรษที่ผ่านมาการศึกษามุ่งเน้น ที่จะสร้างบุคลากรที่มีความสามารถเฉพาะทาง ไม่ จำเป็นต้องรู้รอบแต่ขอให้รู้ลึกในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทว่ากระแสโลกเปลี่ยนไปทำให้ความต้องการของ สังคมเปลี่ยนแปลง โลกในศตวรรษที่ 21 ต้องการ บุคลากรที่มีความเป็นสากล คือ มีพหุทักษะ ไม่ได้ เก่งเพียงวิชาการ แต่ยังมีทักษะในการใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่น ญี่ปุ่นจึงหันมาพัฒนาบุคลากรให้ทันกระแส โลกโดยการผลักดันให้เยาวชนออกไปเผชิญโลกและ ความแตกต่างเพื่อเพิ่มพูนทักษะในการใช้ชีวิต แต่

ญี่ปุ่นไม่ได้ผลักดันให้เยาวชนไปเผชิญอุปสรรคอย่าง ไร้แผน มีการเตรียมความพร้อมทั้งทุนการศึกษา ระบบงานวิเทศสัมพันธ์ สถานศึกษาที่รองรับ ฯลฯ แม้จะมีการเตรียมความพร้อมให้กับบุคลากรและ ทูมเหิงบประมาณแล้วก็ตาม แต่เมื่อดำเนินงาน จริง กลับพบว่ายังมีปัญหาและอุปสรรคอื่นๆ อีก มากมาย ดังที่เกิดขึ้นในการจัดโครงการ SEND PROGRAM ทั้งด้านเนื้อหาของกิจกรรมหรือระยะเวลาในการจัดโครงการ ดังนั้นก่อนเริ่มโครงการ ญี่ปุ่นควรศึกษาและทำความเข้าใจความต้องการ และข้อจำกัดต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยคู่สัญญา เพื่อให้การประสานความร่วมมือดำเนินไปอย่างราบรื่น และเกิดประโยชน์สูงสุดกับทั้งสองฝ่าย

ในทัศนะของผู้เขียน แม้ประเทศไทยจะมี ทรัพยากรทางสังคมและปัญหาด้านการศึกษาที่ต่าง จากญี่ปุ่น แต่ไทยก็ควรศึกษาแผนกลยุทธ์ของญี่ปุ่น เพื่อ “รู้เขารู้เรา” เพื่อสามารถวางแผนตั้งรับการ เข้ามาของมหาวิทยาลัยญี่ปุ่นหรือมหาวิทยาลัย จากประเทศอื่นๆ หากเรามีการวางแผนตั้งรับที่ ดีเชื่อว่านักศึกษาและบุคลากรของมหาวิทยาลัย จะได้รับประโยชน์จากกิจกรรมและความร่วมมือ ต่างๆ อย่างเต็มที่ นักศึกษาและบุคลากรจะมีโอกาส พัฒนาตนเองหลายด้าน ที่สำคัญที่สุด ทั้งคนและ ระบบจะซึมซับ “ความเป็นสากล” พร้อมรองรับ ความเปลี่ยนแปลงของโลก นอกจากนั้นการศึกษากลยุทธ์ของญี่ปุ่นยังเป็นโอกาสในการเรียนรู้ระบบ การทำงานแบบญี่ปุ่น โดยเฉพาะในส่วนของ การวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนของประเทศ การทำงาน อย่างมีบูรณาการ การวางแผนอย่างครบวงจร การ ประเมินสถานการณ์ การทำงานเชิงรุก และการ ปรับปรุงแผนงานให้ดีขึ้นอยู่เสมอ ซึ่งทั้งหมดล้วน เป็นวิธีการดำเนินนโยบายที่นำศึกษาและนำมาปรับ ใช้กับการทำงานทั้งสิ้น

เอกสารอ้างอิง (References)

- [1] Education in Japan. (n.d.). *Internationalization*. Retrieved from <http://sites.mii.edu/japaned/internationalization>
- [2] Global 30. (n.d.) *Top 13 Universities in Japan: Offering Degree Program in English*. Retrieved from [\(http://www.uni.international.mext.go.jp/ja-JP/global30Independent Administrative Institution Japan Student Services Organization\)](http://www.uni.international.mext.go.jp/ja-JP/global30IndependentAdministrativeInstitutionJapanStudentServicesOrganization). (n.d). *Result of Annual survey of International Students in Japan*. Retrieved from http://www.jasso.go.jp/en/about/statistics/intl_student_e/2015/index.html
- [3] Japan society for the promotion of science. (2010). *Project -Establishing University Network for Internationalization*. Retrieved from <http://www.jsps.go.jp/j-kokusaika> Japan society for the promotion of science. (n.d.). *Re-Inventing Japan Project*. Retrieved from <http://www.jsps.go.jp/j-tenkairyoku>
- [4] Japan society for the promotion of science. (n.d.). Top Global University Project. Retrieved from <https://www.jsps.go.jp/j-sgu/gaiyou.html>
- [5] Ministry of education culture sports science and technology. (n.d). *Outline of the Student Exchange System - Study in Japan and Abroad 2010*. Retrieved from <http://www.mext.go.jp/component/english>
- [6] Ministry of education culture sports science and technology. (n.d). *Project for Promotion of Global Human Resource Development*. Retrieved from <http://www.mext.go.jp/en/policy/education/highered/title02>
- [7] Ministry of education culture sports science and technology. (2010). *The Concept of Global Human Resource Development (Focusing on the East Asian Region)*. Retrieved from <http://www.mext.go.jp/en/policy/education/highered/title02/detail02/sdetail02/1373900.htm>
- [8] Ministry of education culture sports science and technology. (n.d). The Re-Inventing Japan Project. Retrieved from <http://www.mext.go.jp/en/policy/education/highered/title02/detail02/sdetail02/1373893.htm>
- [9] 小林明. (2011) . 日本人学生の海外留学阻害要因と今後の対策. 独立行政法人日本学生支援機構ウィブマガジン『留学交流』
- [10] 星野晶成. (2015) . 日本人大学生の東南アジア留学の現状とその特徴ーJASSO統計から見えてくるものー.独立行政法人日本学生支援機構ウィブマガジン『留学交流』

- [11] スーパーグローバル大学事業. Retrieved from http://www.jsps.go.jp/j-gjinzai/h24_kekka_saitaku.html
- [12] 平成25年度産業経済研究委託事業「社会人基礎力育成の好事例の普及に関する調査」. Retrieved from http://www.meti.go.jp/policy/kisoryoku/25fy_chosa/Kiso_30sen_houkokusyo.pdf
- [13] 留学生30万人計画』骨子. Retrieved from <http://www.kantei.go.jp/jp/tyoukanpress/rireki/2008/07/29kossi.pdf>
-

อาจารย์ ดร. ศิริวรรณ มุนินทรวงศ์

หน่วยงานผู้แต่ง : คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Dr. Siriwon Munintarawong

Affiliation : Faculty of Liberal Arts, Thammasat University

Corresponding e-mail : sirionce@hotmail.com